

De relatie tussen de nieuwe alcoholwetgeving in Nederland, het alcoholgebruik en de alcoholgerelateerde cognities van minderjarige scholieren.

Emmelie Bierens de Haan

Studentnummer: 3709124

Bachelorproject Algemene Sociale Wetenschappen

Begeleider: dr. Zeena Harakeh

Universiteit Utrecht

Wordcount: 8254

Datum: 26-06-2014

Samenvatting

De huidige studie onderzoekt de relatie tussen de leeftijd bij invoering van de nieuwe alcoholwetgeving ingevoerd op 1 januari 2014, het alcoholgebruik en de alcoholgerelateerde cognities van minderjarige jongeren in Nederland. De gegevens van 282 leerlingen uit de vierde klas ($M = 15.68$) zijn verzameld in april 2014. De participanten vulden een vragenlijst in over hun huidige alcoholgebruik, hun attitude ten aanzien van alcohol en de verwachtingen die zij van alcohol hadden. Uit de resultaten van een Pearson's chi-square test bleek dat er een significant verschil is in alcoholgebruik tussen de participanten die op 1 januari 2014 al 16 waren en de participanten die dat nog niet waren. Een Multivariate Analyse van Variantie wees uit dat er wel significante verschillen waren in attitude ten aanzien van alcohol tussen de twee onderzoeksgroepen. Voor verwachtingen van alcohol is geen significant verschil gevonden. Dit onderzoek levert een bijdrage aan het inzicht in de effecten van de wetwijziging en aan de kennisvorming rondom alcoholgebruik en alcoholgerelateerde cognities van minderjarige scholieren. Longitudinaal vervolgonderzoek is nodig om langetermijneffecten te onderzoeken en om controlevariabelen mee te nemen in de analyses.

Kernwoorden: alcoholwetwijziging, alcoholgebruik, attitude, verwachtingen, middelbare scholieren

Abstract

The present study examines the relationship between the age at the moment of increasing the minimum legal drinking age (January 1, 2014), the alcohol use and the alcohol related cognitions of minors. Data of 282 ($M = 15.68$) fourth grade high school students is collected in April, 2014. The participants filled out a questionnaire with questions on their current alcohol use, attitudes towards alcohol and alcohol-expectancies. Results of a Pearson's chi-square test showed a significant difference in alcohol use between the minors who were 16 years old before January 1, 2014 and the minors who were younger than 16 at that time. A multivariate analysis of variance showed a significant relationship between attitude towards alcohol and the age at January 1, 2014. Alcohol-expectancies were non-significant according to the multivariate analysis of variance. This study contributes to research on the knowledge about the relationship between the effects of alcohol law changes according to alcohol use and alcohol related cognitions of minor high school students. Longitudinal research is necessary to get insights on the long term effects and the possibility of adding covariates.

Keywords: alcohol law change, alcohol use, attitudes, expectancies, high school students

Inleiding

Op 1 januari 2014 is er in Nederland een nieuwe wet ingevoerd betreffende alcoholgebruik onder jongeren. Jongeren onder de 18 jaar mogen op straat en in publieke ruimten geen alcohol meer drinken en in hun bezit hebben. Het doel van de nieuwe wetgeving vanuit de overheid is het beschermen van jongeren tegen de risico's van alcohol. Er wordt hiermee vooral gedoeld op de beperking van de hersenontwikkeling die door alcohol veroorzaakt kan worden bij jongeren (van Rijn, 2013). Uit onderzoek van het Trimbos-Instituut uit 2011 komt naar voren dat 83% van de 15-jarigen in Nederland al eens alcohol heeft gedronken (Verdurmen et al., 2012). De overheid hoopt met de verhoging van de minimum alcoholleeftijd dit percentage te verlagen, om de met alcohol gepaard gaande risico's voor de ontwikkeling tegen te gaan. Voorheen mochten jongeren vanaf 16 jaar licht alcoholhoudende dranken drinken en gold een leeftijdsgrens van 18 jaar voor sterke drank. Door de wetwijziging is er momenteel een groep jongeren die voorheen alcohol mocht drinken, maar dit nu niet meer mag. Deze groep jongeren bevindt zich in een vrijwel unieke situatie.

Het is belangrijk om naar de relatie tussen de wetwijziging en het alcoholgebruik onder jongeren in Nederland te kijken, omdat er tot op heden voornamelijk Amerikaans onderzoek is gedaan naar deze relatie. Daarnaast wijzen verschillende onderzoeken uit dat er onduidelijkheid is over het effect van de verhoging van de minimum alcoholleeftijd op het alcoholgebruik onder minderjarige jongeren. Sommige studies tonen aan dat verhoging van de minimumleeftijd voor alcoholgebruik het alcoholgebruik kan reduceren (Carpenter et al., 2007; Wagenaar & Toomey, 2002) terwijl andere studies aantonen dat het juist het alcoholgebruik onder jongeren vermeerderd (Lanza-Kaduce & Richards, 1989; Ringold, 2002; Yörük & Yörük, 2012).

Ook de relatie tussen de minimum alcoholleeftijd en alcoholgerelateerde cognities is belangrijk om te onderzoeken met Nederlandse data. Onder cognities worden in de huidige studie alcoholverwachtingen en de attitude ten aanzien van alcohol verstaan. Cognities zijn belangrijke voorspellers van alcoholgebruik (Critchlow Leigh, 1989). Er wordt ook met betrekking tot attitude en wetwijziging tegenstrijdige literatuur gevonden. Gordon en Minor (1992) vonden bijvoorbeeld dat jongeren door de leeftijdsverhoging naar 21 in Amerika positieve attitude ten aanzien van alcohol kregen en dat zij ook meer gingen drinken. Anderzijds blijkt ook dat het afgeven van signalen met betrekking tot de gevaren van alcohol, door in dit geval wetgeving, ervoor zorgt dat jongeren negatievere attitude krijgen ten aanzien van alcohol (Padget et al., 2006). De verwachtingen van alcohol door aanscherping van de alcoholwetgeving zijn niet eerder in onderzoek meegenomen. Deze relatie wordt daarom onderbouwd aan de hand van theorieën en literatuur die aspecten van de relatie meeneemt.

Het doel van de huidige studie is om te onderzoeken of er een relatie is tussen de nieuwe alcoholwetgeving in Nederland en het drinkgedrag en alcoholgerelateerde cognities (i.e. de attitude

en verwachtingen ten aanzien van alcohol) onder jongeren die voorheen wel mochten drinken, en jongeren die dit niet mochten. Er is nog geen wetenschappelijk onderzoek gedaan dat de huidige situatie in Nederland in kaart heeft gebracht. Door het huidige onderzoek kunnen de korte termijneffecten van de wetswijziging worden geëvalueerd. Naast het drinkgedrag wordt er gekeken naar de attitude ten aanzien van alcohol en de verwachtingen van alcohol, omdat het mogelijk is dat de jongeren wel op dezelfde manier naar alcohol kijken, maar dat zij niet meer aan alcohol kunnen komen door de nieuwe wetgeving. Wanneer dit het geval is, heeft de wetgeving in zekere zin wel het gewenste effect: de alcoholinname neemt af, maar de boodschap over de risico's van alcohol worden mogelijk door de minderjarigen niet genoeg nageleefd en geaccepteerd. Er worden belangrijke nieuwe inzichten verkregen door het uitvoeren van dit onderzoek, omdat er niet eerder Nederlandse data is gebruikt en omdat de literatuur omtrent wetswijziging en alcoholgerelateerde cognities schaars is. Het is belangrijk om inzicht te krijgen in de theoretische en wetenschappelijke achtergronden van het alcoholgebruik en de alcoholgerelateerde cognities van de minderjarigen. Het uitvoeren van dit onderzoek is daarnaast relevant voor de maatschappij, omdat door het onderzoeken van de recente wetswijziging inzicht kan worden gekregen in het alcoholgebruik van de jongeren die volgens de wet geen alcohol mogen drinken. Op deze manier kan bekeken worden of er eventueel andere maatregelen getroffen moeten worden, om wel het gewenste effect te bereiken.

Alcoholwetgeving en alcoholgebruik

In Amerika werd rond de jaren '80 van de vorige eeuw flink geschoven met de minimumleeftijd waarop iemand legaal alcohol mag drinken. Deze alcoholwetgeving werd ingevoerd om de alcoholconsumptie onder jongeren te verlagen (Rooney & Schwartz, 1977). In Nederland heeft de wetswijziging pas recent plaatsgevonden, namelijk op 1 januari 2014. Nederlandse gegevens zijn dan ook nog niet gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek.

De studie van Carpenter et al. (2007) laat zien dat de verhoging van de minimumleeftijd voor alcoholgebruik in Amerika naar 21 jaar de landelijke alcoholconsumptie onder middelbare scholieren significant heeft verlaagd. Blootstelling aan een lage leeftijdsgrens voor alcoholgebruik zorgt voor een significante stijging van frequentie van alcoholgebruik én hoeveelheid alcohol die per gelegenheid wordt gedronken. De reviewstudie van Wagenaar en Toomey (2002) heeft 132 studies over de alcoholleeftijd tussen 1960 en 1999 in Amerika onderzocht. In het grootste deel van de studies werd een negatieve relatie tussen de minimum drinkleeftijd en alcohol consumptie. Dat wil zeggen dat een hogere minimumleeftijd zorgt voor een verlaging van de alcoholconsumptie onder jongeren.

Een theorie die de bevindingen met betrekking tot het gewenste effect van de alcoholwetgeving en alcoholgebruik ondersteunt is de *social norm theory* (Perkins & Berkowitz, 1986), of sociale normtheorie. Over het algemeen wordt er binnen de sociale normtheorie vanuit gegaan dat probleemgedragingen van anderen worden overschat en dat gezond gedrag van anderen

wordt onderschat. Men denkt dus dat anderen positiever staan tegenover probleemgedrag, waardoor zij denken dat het vertonen en accepteren van probleemgedrag bij de norm hoort. Hierdoor zal eerder probleemgedrag vertoond worden (Berkowitz, 2004). Een manier om deze sociale norm te veranderen is het uitdragen van de boodschap van de wetgeving die aangeeft dat het gedrag gevaarlijk is. Hierdoor komt meer nadruk te liggen op de gevaren van het gedrag, waardoor het probleemgedrag, in dit geval het drinken van alcohol, zal afnemen. Daarnaast besteden de media en scholen veel aandacht aan de negatieve effecten van alcoholgebruik wanneer er een wetswijziging wordt doorgevoerd. Deze aandacht aan de negatieve gevolgen van alcoholgebruik kan de alcoholgerelateerde normen onder jongeren helpen veranderen (Perkins & Craig, 2002).

Naast literatuur die het gewenste effect van een verhoging van de minimum alcoholleeftijd vindt, is er ook veel onderzoek gedaan waaruit geen gewenst effect naar voren kwam. Lanza-Kaduce en Richards (1989) maakten in hun onderzoek gebruik van het natuurlijke experiment dat ontstond door het verhogen van de minimum alcoholleeftijd in Florida, Amerika in 1986. Er werd in dit onderzoek geen significant verschil gevonden tussen het drinkgedrag van de jongeren die legaal mochten drinken en de jongeren die dit niet mochten. Cross-sectioneel onderzoek van Rooney en Schwartz (1977) heeft gekeken naar het verschil in alcoholgebruik onder jongeren in staten die een minimumleeftijd van 18 jaar hanteren en staten die een minimumleeftijd van 21 hanteren. Zij vonden dat studenten in de staten met een hogere minimumleeftijd voor alcoholgebruik frequenter alcohol dronken en dat zij ook meer alcohol dronken per drinkgelegenheid. De verschillen zijn volgens deze studie klein, maar Rooney en Schwartz spreken van een omgekeerd effect van de verhoging van de minimum alcoholleeftijd, omdat er dus meer alcohol geconsumeerd wordt in staten met een hogere alcoholleeftijd. Ook Ringold (2002) laat in haar systematische reviewstudie met betrekking tot verhoging van de minimumleeftijd en alcoholgebruik zien dat de wetswijziging van 1984 in Amerika heeft gezorgd voor een verhoging van het alcoholgebruik onder jongeren. Zij geeft als mogelijke verklaring aan dat door de spanning die met het alcoholgebruik gepaard gaat na verhoging van de wetswijziging er een extra motivatie voor het gebruik van alcohol wordt opgewekt.

Een van de theorieën die deze bevindingen kan verklaren is de *Reactance Theory* (Brehm, 1966), of reactantietheorie. Deze theorie gaat ervan uit dat er een psychologische reactie optreedt wanneer iemand beperkt wordt in een bepaalde vorm van vrijheid. Deze reactie leidt tot een hogere waardering voor het product of de gedraging die door de vrijheidsbeperking wordt afgenomen. In het geval van een verhoging van de minimum alcoholleeftijd zal het drinken van alcohol aantrekkelijker worden, omdat de vrijheid van het gebruik van alcohol de jongeren wordt ontnomen. Een ander concept dat uitgaat van een positieve relatie tussen de minimum alcoholleeftijd en het drinkgedrag is het *Forbidden Fruit Syndrome* (Rooney & Schwartz, 1977; Vingilis & Genova, 1984). Het idee hiervan is dat verboden zaken interessanter worden en dat dus voor jongeren alcohol aantrekkelijker wordt als ze het niet mogen drinken.

Alcoholwetgeving en cognities

Naast de relatie tussen wetgeving en alcoholgebruik is er ook een relatie mogelijk tussen de veranderende wetgeving en de cognities met betrekking tot alcoholgebruik. De attitude ten aanzien van alcohol en de verwachtingen van alcohol worden als alcoholgerelateerde cognities gezien (Wiers, Van Woerden, Smulders, & De Jong, 2002). Zo zou de nadruk op de gevaren van alcohol ervoor kunnen zorgen dat de verwachtingen van alcohol en de attitude ten aanzien van alcohol veranderen. Ook kan het feit dat het bezit van alcohol strafbaar is geworden ervoor zorgen dat er veranderende verwachtingen en attitude ten aanzien van alcohol ontstaan. Het is daarom van belang om naar de cognities te kijken als uitkomstvariabelen van de wetwijziging, omdat dit meer inzicht kan geven in het effect van wetwijzigingen.

Attituden

De attitude ten aanzien van alcohol is de mate waarin iemand een positieve of negatieve evaluatie of waardering geeft aan het gebruik van alcohol (Ajzen, 1991). Attituden ten aanzien van alcohol kunnen een belangrijke uitkomstvariabele zijn bij het bekijken van het effect van de nieuwe alcoholwetgeving (Leigh, 1898; Marcoux & Shope, 1997). Wanneer iemand een positieve attitude heeft ten aanzien van alcohol, wordt de kans groter dat er ook daadwerkelijk alcohol wordt gedronken (Marcoux & Shope, 1997). Een theorie die gebruik maakt van de attitude ten aanzien van gedrag is de *Theory of Planned Behavior*, of Theorie van Gepland gedrag, van Ajzen (1991). Deze theorie veronderstelt dat het gedrag van een individu wordt beïnvloed door de attitude ten aanzien van bepaald gedrag, de ervaren sociale norm en de ervaren gedragscontrole. Samen leiden deze factoren tot de intentie om bepaald gedrag te vertonen en vervolgens tot het daadwerkelijke gedrag. Wanneer de attitude dus wordt beïnvloed, zal dit een uitwerking hebben op het uiteindelijke gedrag dat wordt vertoond. Negatieve attituden ten aanzien van alcohol, zullen dus zorgen voor minder alcoholgebruik en positieve attituden voor meer alcoholgebruik.

Er is weinig onderzoek gedaan naar de relatie tussen wetwijziging en de attitude ten aanzien van alcohol, in vergelijking tot de studies naar de wetwijziging en alcoholgebruik. De studies die hier wel naar hebben gekeken, hebben wisselende resultaten opgeleverd. Toch laat het merendeel van de studies zien dat de wetwijziging over het algemeen zorgt voor positievere attituden ten aanzien van alcohol en daarnaast leidt tot hogere alcoholconsumptie (Allen, Sprenkel & Vitale, 1994; Gordon & Minor, 1992; Ringold, 2002). De studies zijn wederom uitgevoerd in Amerika en kijken vooral naar de wetwijzigingen die in Amerika rond 1980 plaatsvonden.

Gordon en Minor (1992) hebben experimenteel onderzoek gedaan naar een verhoging van de minimum alcoholleeftijd en de relatie met attituden ten aanzien van alcohol. Het gaat in dit onderzoek om een Amerikaanse leeftijdsverhoging voor alcoholgebruik naar 21 jaar. Uit het experiment kwam naar voren dat de jongeren zich door het verbod op alcohol meer tot alcohol aangetrokken voelden.

Hun attitudes ten aanzien van alcohol werden positiever en de daadwerkelijke alcoholconsumptie ging omhoog. Ringold (2002) geeft aan dat er onderzoeken zijn waarin wordt gevonden dat jongeren onder de minimum alcoholleeftijd een negatievere attitude krijgen ten aanzien van de wetgeving en dat zij daardoor het effect van de wetgeving willen laten afzakken door tegen de wetgeving in meer alcohol te gaan gebruiken. De negatieve attitude die zij hebben ten aanzien van de wet, zullen zij meer uiten. De positieve attitude ten aanzien van alcohol zullen ook meer naar de voorgrond komen waarnaast meer alcohol gedronken zal worden, om het effect van de wetswijziging af te laten zakken. Allen, Sprenkel en Vitale (1994) vinden dat zowel legale als illegale drinkers alcohol nog steeds zien als een geïntegreerd onderdeel van de school en studieomgeving. Omdat ook de jongeren die na de wetswijzigingen niet meer mogen drinken nog wel dezelfde attitude hebben ten aanzien van alcohol, blijkt uit dit onderzoek dan ook dat zij meer gaan drinken, als afkeer tegen deze wetswijziging. Dit sluit aan bij de *reactance theory* (Brehm, 1966) zoals eerder beschreven.

Uit onderzoek van Padgett et al. (2006) komt een tegenovergesteld effect naar voren. Zij vonden bijvoorbeeld dat het informeren over de gevaren van alcohol op jonge leeftijd op bijvoorbeeld de hersenontwikkeling ervoor zorgt dat jongeren negatievere attitudes ten aanzien van alcohol zullen ontwikkelen. Het aanscherpen van de wet geeft het signaal af dat het alcoholgebruik slecht is voor de jongeren, waardoor zij mogelijk negatievere attitudes zullen ontwikkelen.

Verwachtingen

Naast attitudes kunnen ook verwachtingen van bepaald gedrag een rol spelen in het vertonen van gedrag. Er is deels overlap te vinden tussen de concepten attitude en verwachtingen, maar toch worden deze vaak als aparte concepten gezien en onderzocht. Onder de verwachtingen van alcohol wordt verstaan wat voor effect van alcoholgebruik er wordt verwacht op gedrag, stemming en emoties (Labbe & Maisto, 2011). Deze verwachtingen blijken een belangrijke voorspeller in de motivatie om daadwerkelijk te gaan drinken (Leigh, 1898). Het belangrijkste verschil tussen attitudes en verwachtingen is dat de verwachtingen los staan van de persoonlijke ervaringen. Het gaat erom wat er in het algemeen verwacht wordt dat bepaald gedrag voor uitkomst heeft (Stein et al., 2006). Alcoholverwachtingen zijn aangeleerde verbindingen tussen het drinken van alcohol en negatieve of positieve verwachtingen (Anderson et al., 2011). De verwachtingen hebben invloed op de cognitieve processen die gepaard gaan met toekomstig gedrag (Jones, Corbin & Fromme, 2001).

Uit onderzoek komt naar voren dat negatieve verwachtingen vooral de frequentie van alcoholgebruik kunnen voorspellen. Positieve verwachtingen van alcohol zijn juist betere voorspellers van de hoeveelheid alcohol die wordt gedronken tijdens drinkmomenten (Anderson et al., 2011). Er is in de literatuur niets bekend over de relatie tussen wetswijziging en de verwachtingen van alcohol onder jongeren. In de huidige studie wordt gekeken naar deze relatie, maar dan vanuit de verandering van de wetgeving en de relatie die dit heeft met de verwachtingen van alcohol.

Uit onderzoek van Aas et al. (1998) komt naar voren dat de positieve verwachtingen van alcohol het drinkgedrag beïnvloeden, maar ook dat vroeg beginnen met drinken ervoor zorgt dat er positieve verwachtingen van alcohol worden gevormd. Jongeren die ervaring hadden met alcoholgebruik lieten een sterkere relatie zien tussen de verwachtingen van alcohol en de intentie om alcohol te drinken dan jongeren die op jonge leeftijd nog geen ervaring hadden met alcohol. Aas et al. (1998) gaan er vanuit dat iedereen op een bepaald moment een eigen stabiel drinkpatroon ontwikkelt. Totdat dit gebeurt zal er een sterkere invloed zijn van het gebruik van alcohol op de verwachtingen. Hoe jonger er voor het eerst alcohol wordt gebruikt, hoe positiever de verwachtingen van alcohol zullen worden. Op jonge leeftijd worden de verwachtingen dus sterk gevormd door het eerste alcoholgebruik. Ervaringen met alcoholgebruik blijken ook een sterkere voorspeller van positieve verwachtingen dan leeftijd (Aas et al., 1995). Wanneer door verandering van de wetgeving het eerste alcoholgebruik wordt uitgesteld, zou er ook een verandering in de verwachtingen van alcohol kunnen ontstaan. Het zo lang mogelijk uitstellen van het alcoholgebruik onder jongeren zou dan ook een belangrijke interventie moeten zijn om de positieve verwachtingen van alcohol en daarmee het gebruik van alcohol zo sterk mogelijk te beperken (Aas et al., 1995). De wetswijziging in Nederland kan een belangrijke stap zijn in het uitstellen van het drinkgedrag, waardoor ook de positieve verwachtingen van alcohol kunnen afnemen.

De *Expectancy Theory*, of verwachtingstheorie, is afgeleid van de Sociale Cognitieve Theorie van Bandura (1986). De verwachtingstheorie gaat ervan uit dat gedrag wordt verklaard door het verwachte effect van bepaald gedrag op het individu. Deze verwachting hoeft, zoals eerder aangegeven, niet gebaseerd te zijn op persoonlijke ervaring en wordt puur door het individu ervaren (Labbe & Maisto, 2011). Het gaat er hierbij vooral om dat de verwachtingen een stimulerend effect hebben op het daadwerkelijke gedrag van het individu (Jones, Corbin & Fromme, 2001). Negatieve verwachtingen van alcohol zouden volgens deze theorie dus leiden tot verminderd alcoholgebruik en positieve verwachtingen tot een verhoging van het alcoholgebruik. Wanneer de nieuwe alcoholwetgeving werd ingevoerd, verhoogde de kans op negatieve ervaringen met alcoholgebruik. Dit zou zich bijvoorbeeld kunnen uiten in een verhoogde kans op een boete of tot de ontzegging van toegang tot een café. Aan de hand van de verwachtingstheorie zou verwacht kunnen worden dat na een wetswijziging de verwachtingen van alcoholgebruik negatiever worden. Aan de hand van de *reactance theory* (Brehm, 1966) kan echter verwacht worden dat jongeren na wetswijziging extra worden aangetrokken tot het gebruiken van alcohol en dat daarmee ook hun verwachtingen positiever worden.

Huidige studie

Binnen de huidige studie wordt gebruik gemaakt van drie onderzoeksvragen. Deze deelvragen zullen beantwoord worden aan de hand van een literatuuronderzoek en de uitkomsten van de huidige studie. De eerste deelvraag is of er een relatie is tussen de leeftijd van de jongeren bij invoering van de nieuwe wetgeving (i.e. jongeren die pas na de wetgeving 16 zijn geworden en niet mochten drinken versus jongeren die voor de wetgeving al 16 waren en dus hebben mogen drinken) en het alcoholgebruik? De tweede deelvraag is wat de relatie is tussen de leeftijd van de jongeren bij de invoering van de nieuwe wetgeving en de attitude ten aanzien van alcohol. De derde deelvraag is wat de relatie is tussen de leeftijd van de jongeren bij de invoering van de nieuwe alcoholwetgeving en de verwachting van het alcoholgebruik?

Uit de literatuurstudie komt naar voren dat de bevindingen met betrekking tot alcoholwetgeving en zowel alcoholgebruik als alcoholgerelateerde cognities inconsistent zijn. Aan de hand van deze inconsistente bevindingen wordt in dit onderzoek dan ook uitgegaan van een relatie tussen de leeftijd bij invoering en het alcoholgebruik, de attitude ten aanzien van alcohol en de verwachtingen, maar of deze relatie positief of negatief is kan aan de hand van de beschikbare literatuur nog niet worden voorspeld. In Figuur 1 staat het onderzoeksmodel weergegeven.

Figuur 1

De relatie tussen de leeftijd bij invoering van de nieuwe alcoholwetgeving en het drinkgedrag, de attitude ten aanzien van alcohol en de verwachtingen van alcohol

Methodie

Onderzoeksdesign

Er is in dit onderzoek sprake van een natuurlijk experiment in een fieldsetting, omdat de leerlingen door de verandering van de wetgeving verdeeld zijn in de twee onderzoeksgroepen, namelijk de jongeren die op 1 januari 2014 al 16 waren en de jongeren die dit nog niet waren. Het onderzoek is toetsend, omdat er aan de hand van een literatuurstudie en verschillende theorieën wordt gekeken naar de nieuwe wetgeving en hoe deze een relatie lijkt te hebben met de afhankelijke variabelen alcoholgebruik, attitude ten aanzien van alcohol en de verwachtingen van alcohol. Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van een kwantitatieve survey. Door de toetsende werkwijze is het gebruik van een kwantitatieve survey het meest passend en ook kan zo een zo groot mogelijk aantal participanten worden geworven. Daarnaast is het bij gebruik van kwantitatieve surveys mogelijk om statistische analyses uit te voeren door middel van SPSS 20.

Procedure

De vragenlijsten zijn op basis van een cross-sectionele studie verzameld. Er is contact gelegd met de scholen via verschillende connecties die met deze scholen aanwezig waren. Er is contact opgenomen met de teamleiders, welke allemaal een brief kregen toegestuurd via de mail (zie bijlage 1), met de vraag of zij deze wilden doorsturen naar hun collega's. Ook hebben zij contact opgenomen met de decaan en de rector. Deze hebben aangegeven dat zij akkoord gingen met het afnemen van de vragenlijst onder de leerlingen die binnen de steekproef vielen. Er is daarbij aangegeven dat het versturen van een toestemmingsformulier naar de ouders niet nodig was. Er is vervolgens met een aantal docenten persoonlijk contact opgenomen via e-mail om een afspraak te maken.

De vragenlijsten zijn op papier afgenomen in het mentoruur, om te voorkomen dat leerlingen bij meerdere afnamemomenten aanwezig zouden zijn. De dataverzameling heeft plaatsgevonden in april, 2014. Voorafgaand aan de afname van de vragenlijst werd een korte introductie gegeven door een van de onderzoekers (zie bijlage 2), terwijl de ander de vragenlijsten uitdeelde. Het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer 10 minuten. Tijdens het invullen van de vragenlijsten gaf één van de onderzoekers antwoord op de vragen die gesteld werden, zodat alle leerlingen zoveel mogelijk op dezelfde wijze hun vragen beantwoord kregen. Wanneer de participant klaar was met het invullen van de vragenlijst werd deze omgekeerd op de hoek van de tafel gelegd, om de anonimiteit en privacy van de leerlingen te waarborgen. Ook het feit dat de leerlingen geen naam hebben ingevuld op de vragenlijst heeft bijgedragen aan de waarborging van de privacy en anonimiteit van de leerlingen.

Participanten

De participanten uit de steekproef waren afkomstig uit de vierde klas van de middelbare school. In totaal hebben 286 jongeren de vragenlijst ingevuld. Na het invullen van de vragenlijst zijn 4 jongeren uit de steekproef verwijderd, omdat zij op het moment van invullen 18 jaar of ouder waren of omdat zij geen geboortedatum hebben ingevuld en dus niet kan worden achterhaald of zij jonger dan 18 waren. De uiteindelijke steekproefomvang was $N=282$. De participanten waren tussen de 14 en 17 jaar ($M = 15.68$ $SD = .658$). Van de participanten waren er 118 al 16 jaar op 1 januari 2014 en 164 waren nog geen 16 op 1 januari 2014. De verdeling tussen jongens en meisjes in de uiteindelijke steekproef was ongeveer gelijk (44% jongens en 56% meisjes). De vragenlijsten zijn afgenomen op drie middelbare scholen in de provincie Utrecht. Van de participanten zat 34.8% op de havo, 48.9% op het VWO en 16.3% op het gymnasium. Het merendeel van de participanten, namelijk 85.5%, gaf aan zelf, evenals de ouders, in Nederland te zijn geboren.

Meetinstrumenten

Leeftijd bij de invoering van de nieuwe alcoholwetgeving. De onafhankelijke variabele in dit onderzoek was de leeftijd van de jongere bij invoering van de nieuwe alcoholwetgeving. De leeftijd bij invoering werd gemeten door de participanten hun geboortjaar, geboortemaand en geboortedag in te laten vullen. Als controle vulde de participant ook de leeftijd op 1 januari 2014 in. De participanten werden vervolgens ingedeeld in een groep die op 1 januari 2014 nog geen 16 was, en een groep met participanten die al 16 waren op 1 januari 2014.

Alcoholgebruik. Alcoholgebruik is in dit onderzoek onderverdeeld in vier categorieën. Er is voor categorieën gekozen omdat alcoholgebruik onder adolescenten een *zero-inflated model* is en er daarom geen normaalverdeling ontstond. Dit kwam doordat het overgrote deel van de jongeren niet of nauwelijks alcohol dronk, waardoor de verdeling *rechtsscheef* was. De categorieën die gehanteerd werden, zijn: 1 = nooit gedronken, 2 = ooit gedronken, maar niet in de afgelopen maand, 3 = maandelijks gedronken, 4 = wekelijks gedronken (Verdurmen et al., 2012). Deze categorieën zijn gemaakt aan de hand van drie vragen uit de vragenlijst die ingaan op de frequentie van het alcoholgebruik. De eerste vraag was of de participant ooit had gedronken. Wanneer het antwoord hierop nee was, werd de participant ingedeeld in categorie 1. De participanten die ooit hebben gedronken werden aan de hand van vraag 2 ('hoe vaak heb je in de afgelopen maand alcohol gedronken?') en vraag 3 ('hoe vaak drink je gemiddeld per week alcohol?') ingedeeld per categorie. Jongeren die ooit hebben gedronken, maar in de afgelopen maand niet, werden ingedeeld in categorie 2. Binnen categorie 3 vielen de jongeren die ooit hebben gedronken, in de afgelopen maand minder dan wekelijks en gemiddeld per week 0 of 1 keer. Binnen categorie 4 vielen de jongeren die wekelijks drinken. Deze jongeren dronken 4 keer of meer per maand en drinken gemiddeld één keer of vaker per week. Er konden 9 participanten niet ingedeeld worden in een categorie van

alcoholgebruik, doordat zij een van de vereiste vragen niet hebben ingevuld. Deze jongeren zijn voor de analyses waarbij alcoholgebruik aan de orde komt automatisch uitgeselecteerd door SPSS, maar zijn binnen de overige analyses wel meegenomen, om de gegevens met betrekking tot attitude ten aanzien van alcohol en de verwachtingen van alcohol niet te verliezen. De vragen die zijn gebruikt om deze categorieën in te delen zijn afgeleid van de uitkomsten van het onderzoek naar Jeugd en Riskant gedrag van Verdurmen et al. (2012). In dit onderzoek werden ook gegevens weergegeven die ingaan op de frequentie van het alcoholgebruik van jongeren, waarin deze op vergelijkbare wijze werden ingedeeld.

Attitude ten aanzien van alcohol. De attitude ten aanzien van alcohol is de manier waarop jongeren tegen alcohol aankijken (Wiers et al., 2002). Deze schaal bestond uit 8 items. De eerste 6 items van deze schaal zijn gebaseerd op een vragenlijst die gebruikt werd in het onderzoek van Wiers et al. (2002). In dit onderzoek werd aangegeven dat de betrouwbaarheid van deze schaal “*reasonably good*” was (Wiers et al., 2002). Er werd geen specifieke maat voor de betrouwbaarheid gegeven. Deze schaal is van een *Visual Analogue Scale* omgezet in een 7-punts likertschaal. De participant beantwoordde daarbij de stelling “het drinken van alcohol vind ik: ...”. Hierbij werden bijvoorbeeld de volgende antwoordmogelijkheden gegeven 1 = *asociaal* tot 7 = *sociaal*. Er werden twee items toegevoegd met betrekking op het doel van de wetwijziging. De antwoordmogelijkheden bij deze items waren 1=*ongezond* tot 7=*gezond* en 1=*gevaarlijk* tot 7=*ongevaarlijk*. Alle vragen waren zo geformuleerd dat een hoge score duidde op een positieve attitude ten aanzien van alcohol. Er is een factoranalyse uitgevoerd, omdat er items aan de schaal waren toegevoegd. Hieruit kwam naar voren dat de Cronbach’s alpha van .852 naar .863 zou verhogen bij verwijdering van item 7 (ik vind het drinken van alcohol ongezond tot gezond). Uit de factoranalyse kwam naar voren dat item 7 ook het enige item was dat hoog laadde op een eventuele tweede factor, wat leidde tot verwijdering van dit item. De uiteindelijke Cronbach’s alpha van de 7-itemschaal was .863.

Verwachtingen van alcohol. Onder verwachtingen van alcohol wordt verstaan wat de jongeren verwachten dat alcohol in het algemeen voor effecten heeft. Het gaat hierbij niet om persoonlijke ervaringen, maar om de verwachtingen in het algemeen (Labbe, 2011). Voor dit deel van de vragenlijst werd gebruik gemaakt van de *Alcohol Expectancy Questionnaire –Adolescent Brief* (Stein et al., 2006). Dit was een verkorte 7-itemversie van de vragenlijst van Brown, Christiansen en Goldman (1987), die oorspronkelijk uit 90 items bestond. Één vraag uit deze vragenlijst luidde: “Alcohol heeft over het algemeen een sterk positief effect op mensen (het laat iemand zich goed voelen, maakt iemand gelukkig). De antwoorden zijn gecategoriseerd op een 5-punts Likertschaal waarbij de antwoordmogelijkheden 1=*zeer mee oneens* tot 5=*zeer mee eens* waren. Een hoge score op deze schaal betekende een sterke en positieve verwachting van alcohol. Deze vragenlijst is vanuit het Engels vertaald naar het Nederlands. Dit is gedaan aan de hand van drie losse vertalingen, waarna de best passende vertaling is gekozen. Omdat er in de huidige literatuur onduidelijkheid was over de

verkorte versie van de vragenlijst die gebruikt is, zijn een betrouwbaarheidsanalyse en een factoranalyse uitgevoerd. Uit de factoranalyse kwam naar voren dat item 3 en item 5 onder de tweede factor vielen. Wanneer een betrouwbaarheidsanalyse werd uitgevoerd bleek ook dat de Cronbach's alpha hoger werd bij verwijdering van deze twee items. De Chronbach's alpha zal van .510 met alle items na verwijdering van item 3 naar .542 toenemen. Na verwijdering van item 5 zal de Cronbach's alpha .550 worden. Doordat deze twee items zowel de formulering van één factor verstoren en verwijdering de Cronbach's alpha verhoogde, is gekozen voor verwijdering van deze items. De uiteindelijke schaal had een Cronbach's alpha van .550 en bestond uit 5 items.

Beschrijvende variabelen. Naast de schalen die hierboven beschreven zijn, werd een aantal variabelen meegenomen voor de beschrijvende statistiek.

Age of onset. Er is aan de participanten die hebben aangegeven ooit alcohol te hebben gedronken gevraagd hoe oud zij waren toen zij voor het eerst alcohol dronken. De antwoordmogelijkheden waren: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 of 17.

Hoeveelheid alcohol per drinkgelegenheid. Ook is een vraag meegenomen over het aantal consumpties dat de participant dronk per drinkgelegenheid. Deze vraag luidde: "Als je op een dag alcohol drinkt, hoeveel (glazen, flesjes of blikjes) drink je dan meestal op zo'n dag? Met als antwoord categorieën 1 glas, 2 glazen, 3 glazen, 4 glazen, 5 glazen, 6 glazen 7-10 glazen, 11-14 glazen, 15-19 glazen of 20 of meer glazen.

Wetgeving. Ook werd een tweetal vragen meegenomen over de mate van kennis over en acceptatie van de nieuwe alcoholwetgeving. De eerste vraag luidde: "In welke mate ben je op de hoogte van de nieuwe alcoholwetgeving?" Waarbij gold 1=*niet* tot 5=*zeer goed*. De volgende vraag over de wetgeving is een stelling: "Met de nieuwe wetgeving ben ik het...: " waarbij gold: 1=*helemaal oneens* tot 5=*helemaal eens*.

Controlevariabelen. Er is aan de hand van een Pearson's chi-square tests getoetst of sekse, religie en afkomst significante variabelen waren. Voor zowel de attitude ten aanzien van alcohol als de verwachtingen van alcohol waren bovengenoemde variabelen niet significant, waardoor ervoor is gekozen deze variabelen niet als controlevariabelen mee te nemen in de analyse. Sekse en afkomst waren ook voor alcoholgebruik niet significant. Wel bleek alcoholgebruik voor religie significant te verschillen. Het was echter niet mogelijk om in de gebruikte analyse voor alcoholgebruik een controlevariabele mee te nemen. Er werd in dit onderzoek dan ook geen gebruik gemaakt van controlevariabelen.

Data-analyse

Alle data-analyses zijn uitgevoerd aan de hand van IBM SPSS Statistics 20. Allereerst zijn de beschrijvende statistieken geanalyseerd met betrekking tot het huidige alcoholgebruik, de attitude ten aanzien van alcoholgebruik en de verwachtingen van alcoholgebruik. Deze zijn vergeleken voor de

verschillende opleidingsniveaus en voor sekse aan de hand van een Pearson's chi-square test. Er zijn zowel percentages als aantallen opgevraagd. Ook is aan de hand van het Pearson correlatie coëfficiënt gekeken of er een relatie was tussen de afhankelijke variabelen alcoholgebruik, attitude ten aanzien van alcohol en verwachtingen van alcohol. Ook is gekeken of er correlaties waren tussen de acceptatie van de wetgeving, het alcoholgebruik, de attitude ten aanzien van alcohol en de verwachtingen van alcohol. Dit werd gedaan om inzicht de reacties op de wetgeving en hoe deze terug te zien zijn in het gedrag en de cognities met betrekking tot alcohol.

Er is gebruik gemaakt van een *Multivariate Analysis of Variance* (MANOVA), om de afhankelijke variabelen *attitude ten aanzien van alcohol* en *verwachtingen van alcohol* gelijktijdig te toetsen aan de onafhankelijke variabele om zo kanskapitalisatie te voorkomen. Er is aan alle assumpties voor het uitvoeren van een MANOVA voldaan, waarna de uiteindelijke MANOVA is uitgevoerd.

Omdat de afhankelijke variabele *alcoholgebruik* categorisch is, was het niet mogelijk deze aan de hand van een MANOVA te toetsen. Er is gebruik gemaakt van een Pearson's chi-square test om de relatie tussen de leeftijd op 1 januari 2014 en het alcoholgebruik te toetsen. Voor alle analyses is gebruik gemaakt van $\alpha = .05$.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Allereerst is een aantal beschrijvende statistieken berekend met betrekking tot alcoholgebruik. Van de 282 participanten waren er 231 jongeren die alcohol hebben gedronken. Van deze participanten bleek de gemiddelde leeftijd waarop zij voor het eerst alcohol dronken 14.15 jaar ($SD = 1.33$), met een range van 9 tot 17 jaar. Ook kwam uit de beschrijvende statistiek naar voren dat 66.4% van de jongeren in de afgelopen maand had gedronken. Deze jongeren dronken dus alcohol zonder dat dit volgens de wet mocht. Van de participanten heeft 15.2% wel gedronken, maar niet in de afgelopen maand. Van de participanten heeft 18.4% nooit alcohol gedronken.

Om te bekijken of jongens en meisjes een gelijke frequentie van alcoholgebruik hadden is een kruistabel gemaakt en een Pearson's chi-square test uitgevoerd. Er is geen significant verschil gevonden tussen de jongens en de meisjes, $\chi^2(3, 273) = 2.01, p = .571$. Vervolgens is een Pearson's chi-square uitgevoerd om de verschillen tussen de categorieën van alcoholgebruik en de verschillende opleidingsniveaus te toetsen. Uit deze Pearson's chi-square kwam naar voren dat er een significant verschil was tussen deze variabelen, $\chi^2(6, 273) = 34.23, p < .001$. Kijkend naar bijvoorbeeld het percentage dat nooit heeft gedronken op de havo (10.3%) en het percentage dat nooit heeft gedronken op het gymnasium (37.8%) kan worden verondersteld dat de relatie tussen het alcoholgebruik en opleidingsniveau negatief is. Ook valt af te lezen dat op de havo 36.1% van de participanten wekelijks alcohol drinkt, tegenover 8.9% op het gymnasium. Er wordt aan de hand van deze gegevens dus

verondersteld dat een hoger opleidingsniveau gepaard gaat met minder frequent alcoholgebruik. Door de gebruikte analyse is het niet mogelijk om de exacte verschillen hierin aan te geven, maar de tabel 1 geeft wel een inzicht in de richting.

Tabel 1
Frequentie van het Alcoholgebruik naar Opleidingsniveau.

		Opleidingsniveau					
		Havo		VWO		Gymnasium	
		N	%	N	%	N	%
Alcoholgebruik	Niet drinker	10	10.3	23	17.8	17	37.8
	Ooit gedronken, niet afgelopen maand	12	12.4	21	15.6	9	20
	Maandelijkse drinker	39	41.2	71	53.3	15	33.3
	Wekelijkse drinker	34	36.1	18	13.3	4	8.9
Totaal ¹		95	100	135	100	45	100

Noot: ¹ N=273

Ook is een aantal beschrijvende statistieken berekend met betrekking tot de alcoholgerelateerde cognities. De gemiddelde attitude ten aanzien van alcohol was 4.21 (SD = .90), met antwoordmogelijkheden van 1 t/m 7. De gemiddelden lagen tussen de 1 en 6.29. Uit de χ^2 komt naar voren dat de attitude ten aanzien van alcohol niet significant verschillend was voor jongens en meisjes, $\chi^2(35, 278) = 39.83, p = .264$. Ook het opleidingsniveau was niet significant verschillend wanneer werd gekeken naar de attitude ten aanzien van alcohol, $\chi^2(70, 278) = 85.23, p = .104$.

De gemiddelde verwachting die de participanten hebben van alcohol is 3.6 (SD = .54), met antwoordmogelijkheden van 1 t/m 5. De gemiddelden hebben een range van 1.6 tot 5, wat betekent dat er participanten zijn die overal de hoogste score hebben gegeven. Na uitvoering van een χ^2 kwam naar voren dat ook de verwachtingen van alcohol niet significant verschilden voor geslacht, $\chi^2(18, 278) = 19.39, p = .368$. Ook is een χ^2 uitgevoerd om de verschillen tussen opleidingsniveau en verwachtingen van alcohol te onderzoeken, welke ook niet significant bleken, $\chi^2(36, 278) = 46.78, p = .108$.

Correlaties

Allereerst is gekeken naar de correlaties tussen de afhankelijke variabelen in dit onderzoek aan de hand van het Pearson correlatie coëfficiënt. De correlatie tussen het alcoholgebruik en de attitude ten aanzien van alcohol was significant, $r(276) = .576, p < .001$. Er is hier sprake van een hoge correlatie (Field, 2009). Ook de correlatie tussen alcoholgebruik en de verwachting van alcohol is significant,

$r(276) = .158, p < .01$. Deze correlatie is echter wel laag (Field, 2009). Tenslotte is de correlatie tussen attitude ten aanzien van alcohol en de verwachting berekend, welke ook significant werd bevonden, $r(276) = .292, p < .001$. Een correlatie van .292 wordt gezien als middelmatige correlatie (Field, 2009). Hieruit kan worden opgemaakt dat er een significante samenhang bestaat tussen de verschillende afhankelijke variabelen. Dit betekent dat het alcoholgebruik en de alcoholgerelateerde cognities onderling samenhangen en dat gedrag en cognities dus aan elkaar gebonden zijn. Dit geldt vooral voor de frequentie van het alcoholgebruik en de attitude ten aanzien van alcohol. De overige correlaties zijn erg laag bevonden.

Er is aan de hand van de Pearson correlatie coëfficiënt ook gekeken wat de verhoudingen zijn tussen alcoholgebruik, attitude ten aanzien van alcohol en de verwachtingen van alcohol getoetst aan de mate van acceptatie van de wetwijziging. Er is een significante relatie tussen de frequentie van het alcoholgebruik en de mate van acceptatie van de wetgeving, $r(276) = -.521, p < .001$. Deze relatie is negatief, wat wil zeggen dat een hoge frequentie van alcoholgebruik samengaat met een lage waardering van de alcoholwetgeving. De jongeren die het helemaal met de nieuwe wetgeving eens zijn, drinken vaak niet of minder dan maandelijks. Ook de attitude ten aanzien van alcohol heeft een significante correlatie met de mate van acceptatie van de wetgeving, $r(276) = -.562, p < .001$. Ook deze relatie is negatief en er kan dus gezegd worden dat een positieve attitude ten aanzien van alcohol samenhangt met een negatieve houding ten aanzien van de wetgeving. Ten slotte is ook de verwachting van alcohol significant gecorreleerd met de mate van acceptatie van de wetgeving, $r(276) = -.258, p < .01$. Ook hier geldt een negatieve relatie en een sterke verwachting van alcohol hangt dan ook samen met een negatieve houding tegenover de nieuwe alcoholwetgeving.

Pearson's chi-square

Om de relatie tussen de leeftijd op 1 januari 2014 en het alcoholgebruik onder de jongeren te toetsen wordt gebruik gemaakt van een kruistabel in combinatie met de Pearson's chi-square test, in verband met de categorisering van het alcoholgebruik. Er is een significant verschil gevonden tussen de jongeren die op 1 januari 2014 al 16 waren en de jongeren die dit nog niet waren, $\chi^2(3, 273) = 11.83, p < .01$. Wanneer naar tabel 2 wordt gekeken, valt op dat de participanten die nog geen 16 waren op 1 januari 2014 vaker niet drinken of minder dan maandelijks drinken. Aan de hand van tabel 2 kan worden afgelezen dat de participanten die al 16 waren op 1 januari 2014 vaker wekelijkse drinkers zijn dan de jongeren die nog geen 16 waren op 1 januari 2014. De participanten die nog geen 16 waren op 1 januari 2014 hebben vaker nog nooit gedronken.

Tabel 2

Frequentie Van Alcoholgebruik Naar Leeftijd Op 1 Januari 2014

		16-		16+	
		N	%	N	%
Alcoholgebruik	Niet drinkers	37	23.6	13	11.2
	Ooit gedronken, niet afgelopen maand	25	15.9	17	14.7
	Maandelijkse drinkers	72	45.9	53	45.7
	Wekelijkse drinkers	23	14.6	33	28.4
Totaal ¹		157	100	116	100

Noot: ¹N=273

Multivariate Analyse van Variantie

Een MANOVA is uitgevoerd om de relatie tussen zowel de verwachtingen van alcoholgebruik als de attitude ten aanzien van alcohol te toetsen aan de leeftijd van de participant op 1 januari. Omdat aan alle assumpties voor het uitvoeren van een MANOVA is voldaan, is de MANOVA uitgevoerd. De bevindingen laten zien dat er een significante relatie is tussen de leeftijd op 1 januari 2014 en de attitude ten aanzien van alcohol en de verwachtingen van alcohol wanneer deze gezamenlijk worden getoetst, $F(2, 271) = 4.41, p < .05, \text{partial } \eta^2 = .031$. Ten slotte wordt gekeken naar de Tests of Between-Subjects Effects, om de effecten per variabele te toetsen. Uit deze toets komt naar voren dat de *attitude ten aanzien van alcohol* significant verschilt tussen beide groepen, $F(1, 272) = 5.01, p < .05, \eta^2 = .018$. De participanten die op 1 januari 2014 nog geen 16 waren hadden een negatievere attitude ten aanzien van alcohol ($M = 4.1, SD = .89$) dan de participanten die op 1 januari 2014 16 jaar of ouder waren ($M = 4.4, SD = .89$). De attitude van de participanten die nog geen 16 waren op 1 januari 2014 was significant negatiever dan die van de participanten die al wel 16 waren op 1 januari 2014. De variabele *verwachtingen van alcohol* blijkt niet significant te verschillen per leeftijdsgroep, $F(1, 272) = 1.29, p = .257, \eta^2 = .005$. In tabel 3 worden de bevindingen uit de MANOVA weergegeven.

Tabel 3

Test of Between Subjects Effects. Attitude ten Aanzien van Alcohol en Verwachtingen van Alcohol naar Leeftijd op 1 Januari 2014.

	df	F	Sig.	Partial Eta Squared
Attitude	1	5.012	.026	.018
Verwachting	1	1.290	.257	.005

Noot: N = 278

Discussie

De huidige studie onderzocht de relatie tussen de leeftijd bij invoering van de nieuwe alcoholwetgeving en het alcoholgebruik onder jongeren, hun attitude ten aanzien van alcohol en de verwachtingen die zij van alcohol hebben. Uit de resultaten van de Pearson's chi-square kwam naar voren dat er een significant verschil was tussen de scholieren die bij invoering van de wet al 16 waren en de jongeren die dit nog niet waren. Er wordt aan de hand van de frequenties uitgegaan van een negatieve relatie: een lagere leeftijd bij invoering van de nieuwe alcoholwetgeving gaat samen met minder frequent alcoholgebruik. Daarnaast bleek uit de multivariate analyse van variantie dat jongeren die al 16 waren bij invoering van de nieuwe wet significant positievere attitudes hebben ten aanzien van alcohol dan jongeren die dit nog niet waren. Voor de verwachtingen van alcohol werd geen significant verschil gevonden.

Wetswijziging en alcoholgebruik

De resultaten met betrekking tot het alcoholgebruik onder minderjarige jongeren die uit dit onderzoek naar voren komen zijn deels in overeenstemming met het doel van de wetswijziging. De jongeren die na 1 januari 16 zijn geworden drinken significant minder frequent dan de jongeren die al 16 waren. Een mogelijke verklaring hiervoor, aan de hand van de Social Norm Theory (Perkins & Berkowitz, 1986), zou kunnen zijn dat het drinken van alcohol voor de jongeren die nooit alcohol hebben mogen drinken niet meer binnen de huidige norm valt. Het is niet meer volgens de norm om onder de 18 alcohol te drinken, waardoor dit ook minder gebeurt. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat voor de jongeren die nooit alcohol hebben mogen drinken het gebruik van alcohol nooit officieel volgens de wet is geweest en minder verweven zit in de schoolcultuur (Allen et al., 1994).

Wel komt duidelijk naar voren dat het merendeel van de jongeren uit de steekproef alcohol drinkt, terwijl dit volgens de wet niet mag. Er kan echter niks gezegd worden over of zij meer of

minder drinken dan voor de wetwijziging, omdat er alleen vragen zijn meegenomen over het alcoholgebruik in de afgelopen maand. Wel kan gesteld worden dat er veel minderjarige jongeren alcohol drinken tegen de wet in. Dit zou te wijden kunnen zijn aan de reactantietheorie van Brehm (1966). Brehm gaat ervan uit dat door het verbieden van in dit geval het drinken van alcohol jongeren als tegenreactie juist alcohol gaan drinken. Daarnaast komt uit de data naar voren dat het merendeel van de jongeren het niet met de wetwijziging eens is, wat de tegenreactie zou kunnen versterken en wat gedrag tegen de opgelegde beperking in aantrekkelijker maakt voor de jongeren. Doordat er echter geen vragen zijn meegenomen over de motieven voor het drinken van alcohol kan niet met zekerheid gezegd worden dat het gedrag van de minderjarige jongeren een daadwerkelijke tegenreactie is.

De categorieën van alcoholgebruik die zijn gebruikt in het onderzoek, zijn gemaakt na de afname van de vragenlijst, omdat alcoholgebruik niet normaal verdeeld bleek. Allereerst is geprobeerd een logtransformatie uit te voeren, echter heeft dit niet het gewenste resultaat opgeleverd. Vervolgens is gekozen voor het categoriseren van de gegevens. Er is gekozen voor vier categorieën van de frequentie van alcoholgebruik, om de jongeren die nooit drinken te scheiden van de jongeren die minder dan maandelijks drinken. Deze categorisatie heeft er echter wel voor gezorgd dat er gegevens verloren zijn gegaan, omdat de resultaten nu enkel ingaan op de frequentie van het alcoholgebruik en niet op de hoeveelheid alcohol die wordt gedronken. Daarnaast was het door de categorisatie ook niet mogelijk een MANOVA uit te voeren, wat de oorspronkelijk gekozen analyse was. Voor vervolgonderzoek is het interessant om ook de frequentie van het alcoholgebruik mee te nemen en om gebruik te maken van een andere analysetechniek.

Een belangrijk punt dat uit de huidige studie naar voren kwam, is dat er een significant verschil is gevonden voor de frequentie van alcoholgebruik wanneer wordt gekeken naar opleidingsniveau. De specificatie van de groepen waar dit verschil tussen zit kon echter niet worden geanalyseerd met de gebruikte toets, omdat er geen post-hoc toets mogelijk was. Wel kan verondersteld worden dat een hoger opleidingsniveau gepaard gaat met een hogere frequentie van alcoholgebruik. Het is echter interessant om hier in vervolgonderzoek meer onderzoek naar te doen en ook VMBO-leerlingen aan de steekproef toe te voegen. Opleidingsniveau zou ik dat geval opgenomen kunnen worden als moderator, waarbij zowel VMBO, havo, VWO als gymnasium worden meegenomen.

Wetwijziging en alcoholgerelateerde cognities

De alcoholgerelateerde cognities zijn in dit onderzoek onderverdeeld in attitude ten aanzien van alcohol en de verwachtingen van alcohol. De jongeren die nog geen 16 waren op 1 januari 2014 hebben significant negatievere attitudes ten aanzien van alcohol vergeleken de jongeren die al wel 16 waren op 1 januari 2014. Dit komt mogelijk door de aandacht die door de wetwijziging wordt

gevestigd op de negatieve gevolgen die alcohol kunnen hebben. Ook het feit dat voor de jongeren die op 1 januari nog geen 16 waren het drinken van alcohol nooit de norm is geweest, kan ervoor zorgen dat zij nog geen positieve associaties met alcohol hebben, waardoor hun attitude negatiever is.

Voor de verwachtingen van alcoholgebruik is geen significant verschil gevonden tussen de twee participantengroepen. Doordat de verwachtingen van alcohol in combinatie met de verhoging van de minimum alcoholleeftijd nooit eerder samen zijn onderzocht, was er ook geen concrete hypothese opgesteld aan de hand van specifieke literatuur. Het feit dat er geen significante verschillen zijn gevonden voor de verwachtingen van alcohol is mogelijk te wijden aan de vragenlijst die gebruikt is om de verwachtingen van alcohol te meten. De betrouwbaarheid van deze schaal was erg laag. Er is gebruik gemaakt van een verkorte vragenlijst, welke mogelijk voor problemen heeft gezorgd. Daarnaast is de oorspronkelijke vragenlijst ook vertaald vanuit het Engels. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat de verwachtingen van alcohol pas op de lange termijn gaan veranderen. De vragenlijst is al afgenomen nadat de nieuwe wetgeving pas 4 maanden was ingevoerd, wat kan betekenen dat het proces van verandering in verwachtingen van alcohol nog in gang is. Het kan ook zo zijn dat de verwachtingen van alcohol pas op de langere termijn gaan veranderen. Het zou zo kunnen zijn dat er na langere tijd wel significante verschillen worden gevonden voor verwachtingen van alcohol.

Limitaties

Een belangrijk sterk punt van dit onderzoek is de grootte van de steekproef. Doordat er gebruik is gemaakt van een kwantitatieve survey en door de benadering van drie verschillende scholen is er een grote steekproef verkregen. Ook de specificatie van de leeftijd van de participanten is een sterk punt, omdat er een hele specifieke groep is gekozen met een duidelijke criterium voor in- of exclusie. Er kan dus over een hele specifieke populatie iets worden gezegd aan de hand van de gevonden resultaten, namelijk havo, VWO en gymnasiumleerlingen uit de vierde klas. Ook is het onderzoek innovatief, wat een sterk punt is. Doordat de wetwijziging pas recent is doorgevoerd is er niet eerder onderzoek naar gedaan. Ook de verwachtingen van alcohol in relatie tot de verhoging van de minimum alcoholleeftijd zijn niet eerder onderzocht.

De huidige studie kent ook een aantal beperkingen. Allereerst is er gebruik gemaakt van zelfrapportage van het alcoholgebruik van de participanten. Er is hierdoor mogelijk sprake van onder- of overrapportage. Enerzijds kan er overrapportage optreden, omdat de participanten indruk willen maken op hun leeftijdsgenoten. Anderzijds kan er onderrapportage van het alcoholgebruik plaatsvinden, omdat de participanten weten dat het niet legaal is om alcohol te drinken waardoor ze de ware hoeveelheden en frequenties niet aan durven te geven. Dit kan gezien worden als wenselijk antwoorden. Er wordt echter verwacht dat dit geen grote problemen voor de data heeft opgeleverd, doordat de vragenlijsten anoniem zijn ingevuld. Ook komt uit onderzoek van Johnston, O'Malley,

Bachman & Schulenberg (2007) naar voren dat zelfrapportage een valide manier is om middelengebruik te meten.

Een belangrijke beperking van het onderzoek die voor vertekening van de gegevens kan hebben gezorgd is het feit zijn dat er geen rekening is gehouden met de exacte leeftijd van de jongeren. Participanten die net twee dagen 16 waren op 1 januari 2014 zijn in dezelfde groep meegenomen als de participanten die al acht maanden 16 waren voor de wetswijziging. Het kan voor vervolgonderzoek belangrijk zijn hier rekening mee te houden in de analyses door de exacte leeftijd bij afname van de vragenlijst mee te nemen als controlevariabele, zodat het mogelijke effect hiervan kan worden afgedekt.

Een laatste sterke beperking van het onderzoek is het onderzoeksdesign. Het is moeilijk om aan de hand van het huidige onderzoek aan te geven hoe de relaties tussen de verschillende variabelen precies in elkaar zitten. Doordat het een cross-sectioneel onderzoek is, dat niet longitudinaal van aard is, kan er weinig gezegd worden over de exacte oorzaak van de gevonden verschillen tussen de twee groepen jongeren. Om de relaties te concretiseren is het dus belangrijk om longitudinaal onderzoek te verrichten naar het alcoholgebruik van minderjarige jongeren en hoe dit zich over tijd ontwikkelt. Ook is het interessant om te kijken naar de onderlinge relaties. Zo kan er bijvoorbeeld iets gezegd worden over de attitude ten aanzien van alcohol en het gebruik van alcohol, maar zou ook het gebruik van alcohol invloed kunnen hebben op de attitude.

Implicaties

Uit dit onderzoek komt naar voren dat er een significante relatie is tussen zowel de leeftijd bij invoering van de wetgeving en de frequentie van het alcoholgebruik, als tussen de relatie tussen de leeftijd op 1 januari 2014 en de attitude ten aanzien van alcohol. De verwachting van alcohol werd niet significant bevonden wanneer werd gekeken naar de leeftijd bij invoering van de nieuwe alcoholwetgeving.

De huidige studie geeft aanleiding tot het verder onderzoeken van de wetswijziging met betrekking tot alcohol in Nederland, het alcoholgebruik en de alcoholgerelateerde cognities. Het is belangrijk dat er longitudinaal onderzoek zal worden gedaan, om de lange termijneffecten in kaart te kunnen brengen en de gevonden relaties verder te onderzoeken. Daarnaast is het interessant om in het vervolg religie mee te nemen als controlevariabele voor de relatie tussen alcoholgebruik en de leeftijd bij invoering van de nieuwe alcoholwetgeving. Ook is het belangrijk om te controleren voor het aantal dagen dat de participant al 16 is, omdat dit van invloed kan zijn geweest op de afhankelijke variabelen. Het is dan ook nodig een andere analyse uit te voeren, welke het mogelijk maakt controlevariabelen mee te nemen. Ook het meenemen van opleidingsniveau als moderator kan interessant zijn, omdat er significante verschillen zijn gevonden voor opleidingsniveau wanneer werd gekeken naar alcoholgebruik. Door vervolgonderzoek uit te voeren kan de kennis over de effecten van

de nieuwe alcoholwetgeving worden uitgebreid en kan de wet mogelijk worden aangescherpt, om het doel van de wetswijziging zo snel en effectief mogelijk te behalen. Dit onderzoek impliceert dat er al wel een verschil te zien is tussen de participanten die ooit alcohol hebben mogen drinken en de participanten die dit nooit legaal mochten, maar er is met het oog op het doel van de wetswijziging nog veel winst te behalen. Het hoge percentage participanten dat afgelopen maand alcohol heeft gedronken biedt veel ruimte voor verbetering.

Literatuurlijst

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (2005). The influence of attitudes on behavior. In D. Albarracín, B. T. Johnson, & M. P. Zanna (Eds.), *The handbook of attitudes* (pp. 173-221). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Allen, D. N., Sprenkel, D. G., & Vitale, P. A. (1994). Reactance theory and alcohol consumption laws: Further confirmation among collegiate alcohol consumers. *Journal of Studies on Alcohol*, 55, 34-40.
- Anderson, K. G., Grunwald, I., Bekman, N., Brown, S. A., & Grant, A. (2011). To drink or not to drink: Motives and expectancies for use and nonuse in adolescence. *Addictive Behaviors*, 36, 972-979. doi:10.1016/j.addbeh.2011.05.009
- Bandura, A. (1989). Social cognitive theory. In R. Vasta (Ed.), *Annals of child development. Vol. 6. Six theories of child development* (pp. 1-60). Greenwich, CT: JAI Press.
- Berkowitz, A. D. (2004). An overview of the social norm approach. In L. C. Lederman, L. P. Stewart, F. Goodhart & L. Laitman (Eds.) *Changing the culture of college drinking: A socially situated prevention campaign* (pp. 187-208): Hampton Press.
- Brehm, J. W. (1966). A theory of psychological reactance. New York: Academic Press.
- Brown, S. A., Christiansen, B. A., & Goldman, M. S. (1987). The Alcohol Expectancy Questionnaire: An instrument for the assessment of adolescent and adult alcohol expectancies. *Journal of Studies on Alcohol*, 48, 483-491.
- Fazio, R. H. (1990). Multiple processes by which attitudes guide behavior: The MODE model as an integrative framework. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, 23, 75-109. New York: Academic Press.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage Publications.
- Johnston, L. D., O'Malley, P. M., Bachman, J. G., & Schulenberg, J. E. (2007). *Monitoring the Future, national results on adolescent drug use: Overview of key findings, 2006*. Bethesda, MD: National Institute on Drug Abuse.
- Jones, B. T., Corbin, W., & Fromme, K. (2001). A review of expectancy theory and alcohol consumption. *Addiction*, 96, 57-72. doi:10.1080/09652140020016969
- Labbe, A. K., & Maisto, S. A. (2011). Alcohol expectancy challenges for college students: a narrative review. *Clinical Psychological Review*, 31(4), 673-683. doi:10.106/j.cpr.2011.02.007
- Lanza-Kaduce, L., & Richards, P. (1998) Raising the minimum drinking age: Some unintended consequences of good intentions. *Justice Quarterly*, 6(2), 701-716.

- Marcoux, B. C., & Shope, J. T. (1997). Application of the theory of planned behavior to adolescent use and misuse of alcohol. *Health Education Research : Theory & Practice*, *12*(3), 323-331. doi:10.1093/her/12.3.323
- Padgett, A., Bell, M. L., Shamblen, S. R., & Ringwalt, C. L. (2006). Does learning about the effects of alcohol on the developing brain affect children's alcohol use? *Prevention Science*, *7*, 293-302. doi:10.1007/s11121-006-0020-9
- Perkins, H. W., & Berkowitz, A. D. (1986). Perceiving the community norms of alcohol use among students: Some research implications for campus alcohol education programming. *International Journal of Addiction*, *21*, 961-976.
- Perkins, H. W., & Craig, D. A. (2002). A multi-faceted social norms approach to reduce high-risk drinking: Lessons from Hobart and William Smith Colleges. Newton, MA: The Higher Education Center for Alcohol and Other Drug Prevention.
- Ringold, D. J. (2002). Boomerang effects in response to public health interventions: Some unintended consequences in the alcoholic beverage market. *Journal of Consumer Policy*, *25*, 27-63. doi:10.1023/A:1014588126336
- Rooney, J. F., & Schwartz, S. M. (1977). The effect of minimum drinking age laws upon adolescent alcohol use and problems. *Contemporary Drug Problems*, *6*, 569-583.
- Stein, L. A. R., Katz, B., Colby, S. M., Barnett, N. P., Golembeske, C., Lebeau-Craven, R., & Monti, P. M. (2006). Validity and reliability of the Alcohol Expectancy Questionnaire-Adolescent, Brief. *Journal of Child and Adolescent Substance Abuse*, *16*(2), 115-125. doi:10.1300/J029v16n02_06
- Verdurmen, J., Monshouwer, K., Van Dorsselaer, S., Lokman, S., Vermeulen-Smit, E., & Vollebbergh, W. (2012). Jeugd en riskant gedrag 2011. Kerngegevens uit het peilstationsonderzoek scholieren. Utrecht: Trimbos-Instituut.
- Van Rijn, M. J. (Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport), Wijzigingen Drank- en Horecawet per 1 januari 2014. Brief aan college, 08-10-2013.
- Vingilis, E. R., & De Genova, K. (1984). Youth and the forbidden fruit: Experiences with changes in legal drinking age in North America. *Journal of Criminal Justice*, *12*, 161-172.
- Wagenaar, A. C., & Toomey, T. I. (2002). Effect of minimum drinking age laws: Review and analyses of the literature from 1960 to 2000. *Journal of Studies on Alcohol*, *14*, 206-225.
- Wiers, R. W., van Woerden, N., Smulders, F. T. Y., & de Jong, P. J. (2002). Implicit and explicit alcohol-related cognitions in heavy and light drinkers. *Journal of Abnormal Psychology*, *111*(4), 648-658. doi:10.1037//0021-843X.111.4.648

Bijlage 1. Brief voor mentoren en directie

Aan de mentoren en de directie van 4 havo & 4 VWO

Betreft: Data verzameling bachelor thesis over alcoholgebruik onder jongeren

27 maart 2014

Geachte heer/mevrouw,

Wij zijn twee studentes Algemene Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht. Momenteel zijn wij bezig met afstuderen, waarvoor wij een bachelor thesis schrijven. Het thema van het onderzoek is risicogedrag bij jongeren. Wij zullen ons specifiek richten op alcoholgebruik aan de hand van de nieuwe alcoholwetgeving.

Sinds januari 2014 is de alcoholwetgeving aangepast, waardoor er nu jongeren zijn die voorheen alcohol mochten drinken, maar dit nu niet meer mogen. Deze wet is ingevoerd om onder andere de hersenschade ten gevolge van alcoholgebruik onder jongeren te beperken. Doordat deze wet zeer recent is ingevoerd, is er nog weinig onderzoek gedaan naar het bereik en de effectiviteit van deze wetgeving. Met ons onderzoek willen we duidelijkheid verschaffen over welke jongeren bereikt worden met deze wet.

Wij zullen kijken naar de subjectieve leeftijdservaring onder jongeren in relatie tot alcoholgebruik. Hiermee wordt bedoeld hoe oud een jongere zich voelt, in verhouding tot de daadwerkelijke leeftijd.

Daarnaast zal gekeken worden naar de attitude ten aanzien van alcoholgebruik en de verwachtingen die jongeren hebben van het gebruik van alcohol. Deze gegevens zullen gerelateerd worden aan de leeftijd bij de invoering van de nieuwe wet.

We zullen onderscheid maken tussen jongeren die al 16 waren voordat de wet werd ingevoerd en jongeren die nog geen 16 waren bij invoering van de nieuwe wet. Daarom zullen we vragenlijsten afnemen in 4 havo en 4 VWO klassen. Het afnemen van de vragenlijst duurt 10 minuten en zal individueel en in stilte gebeuren. Bij de afname van de vragenlijst zullen de docent en twee onderzoekers aanwezig zijn.

Wij vinden het belangrijk om expliciet te melden dat de anonimiteit van de leerlingen wordt gewaarborgd en dat we geen persoonlijke gegevens aan derden verstrekken. De leerlingen zullen de vragenlijst anoniem invullen. Daarnaast mag de leerling ten alle tijden aangeven niet meer te willen deelnemen aan het onderzoek.

De dataverzameling zal idealiter in een mentoruur plaatsvinden in week 16 of 17 (14 – 25 april). De volledige afname van de vragenlijsten en de korte introductie nemen niet meer dan 15 minuten in beslag nemen. In overleg met de docenten kunnen wij een specifieke datum en tijd afspreken. De afname kan naar wens van de docent zowel aan het begin als aan het eind van het lesuur plaatsvinden.

Wij kunnen eventueel toestemming vragen aan de ouders. Hierover zullen wij met de directeur afspraken maken.

Voor nu willen wij allereerst nagaan of u bereid bent mee te werken aan ons onderzoek. Indien dit het geval is, horen wij dat graag van u per e-mail. Wij kunnen eventueel een afspraak maken om nadere informatie over het onderzoek te verschaffen. Uiteraard zult u onze uiteindelijke onderzoeksrapporten ontvangen en kunnen wij bij interesse een korte presentatie geven over het onderzoek of bijvoorbeeld een korte voorlichting geven over studeren aan de universiteit.

Wij hopen van harte op uw medewerking om ons onderzoek te laten slagen. Voor vragen kunt u ten alle tijden contact opnemen met ondergetekenden.

Met vriendelijke groeten,

Emmelie Bierens de Haan en Alouette van der Boon

Algemene Sociale Wetenschappen

Faculteit Sociale Wetenschappen

Universiteit Utrecht

Tel: 06-44761032 of 06-50277455

Email: e.j.bierensdehaan@students.uu.nl en a.e.vanderboon@students.uu.nl

Bijlage 2. Protocol voor het afnemen van de vragenlijsten

Setting:

Beide onderzoeksters zijn aanwezig in het lokaal. Daarnaast is ook de docent van de klas aanwezig. In de meeste gevallen zal dit de mentor zijn. De vragenlijsten worden naar wens van de docent aan het begin of het eind van de les afgenomen. De ene onderzoeker zal de vragenlijsten uitdelen terwijl de ander de instructies voor het invullen van de vragenlijst geeft.

Introductie en instructies:

Goedemiddag allemaal, wij zijn Emmelie en Alouette en zijn studentes Algemene Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Momenteel zijn wij bezig met het schrijven van onze bachelor scriptie. Wij willen jullie daarom vragen of jullie de vragenlijst die zojuist is uitgedeeld voor ons willen invullen. Jullie mogen hem nog even omgekeerd laten liggen, tot een van ons zegt dat jullie mogen beginnen. De vragenlijsten gaan over alcoholgebruik. Het is heel belangrijk dat jullie de vragen naar waarheid en zelfstandig invullen. Dus jullie mogen niet met elkaar overleggen. De vragenlijsten worden anoniem verwerkt, dus wij zullen niet achterhalen welke antwoorden door wie zijn gegeven. Het is belangrijk dat jullie per vraag maar één antwoord geven. Als jullie vragen hebben kunnen jullie je hand opsteken en dan zal een van ons even bij je langskomen om je vraag te beantwoorden. Wanneer je klaar bent leg je de vragenlijst op de kop op de hoek van je tafel. Wij zullen deze komen ophalen wanneer iedereen klaar is met invullen. Wij willen jullie alvast heel erg bedanken voor jullie medewerking. Jullie mogen nu beginnen.

Belangrijke punten:

- Vragenlijst omgekeerd neerleggen bij het uitdelen; ze mogen pas beginnen als iedereen de vragenlijst heeft en als de instructies zijn gegeven. Op ons teken mogen ze de vragenlijst omdraaien.
- Heel duidelijk benadrukken dat ze de vragenlijst individueel en in stilte invullen
- Wanneer tijdens het invullen rumoer ontstaat nogmaals benoemen dat ze niet mogen overleggen.

Procedure voor de onderzoekers:

- Bij het ophalen van de vragenlijsten worden direct twee stapels gemaakt: een voor de jongens en een voor de meisjes. Daarna zullen de vragenlijsten ook worden gesorteerd op jongeren die op 1 januari 16- waren en die 16+ waren op 1 januari.
- De afnames worden per klas gescheiden gehouden, zodat altijd kan worden achterhaald welke afname op welke datum en school was.
- Na het innemen en sorteren van de vragenlijsten zullen de vragenlijsten genummerd worden.

Bijlage 3. Vragenlijsten

Universiteit Utrecht

Beste leerling,

Voor je ligt een korte vragenlijst over alcoholgebruik. We willen met deze vragenlijst meer te weten komen over alcoholgebruik onder 4^e klassers. Het is heel belangrijk dat je de vragen **eerlijk invult**. Denk niet te lang over een vraag na, maar vul in wat het eerst in je opkomt. Bij het beantwoorden van de vragen gaat het erom wat jij vindt en hoe jij je gedraagt, er is dus geen goed of fout antwoord.

Je antwoorden zullen vertrouwelijk behandeld worden. Dit houdt in dat niemand ooit te weten zal komen wat jij hebt ingevuld.

Lees goed wat er staat en **sla geen vragen over**. Geef op elke vraag maar **één antwoord**.

Alvast heel erg bedankt voor het invullen!

Emmelie Bierens de Haan en Alouette van der Boon

Ik ben geboren op:

Geboortjaar:
Geboortemaand:
Geboortedag:
Ik was op 1 januari 2014 jaar.

Ik ben een:

☐ Jongen	☐ Meisje
---------------------------------	---------------------------------

Ik zit op:

☐ De havo
☐ Het VWO
☐ Het gymnasium

Ben je gelovig opgevoed?

☐ Nee, ik ben niet gelovig opgevoed	☐ Ja, Islamitisch
☐ Ja, Rooms-Katholiek	☐ Ja, anders namelijk
☐ Ja, Protestant (hervormd of gereformeerd)	

Ik ben geboren in:.....(Land)

Mijn vader is geboren in:.....(Land)

Mijn moeder is geboren in:(Land)

Alcoholgebruik

1. Heb je ooit alcohol gedronken?

Kruis het antwoord aan dat van toepassing is

Ja

Nee → Ga door naar vraag 9

2. Hoeveel keer heb je een alcoholhoudende drank gedronken in de laatste vier weken?

We bedoelen het aantal gelegenheden, zoals een feestje, uitgaan of een avond thuis.

Omcirkel het antwoord dat van toepassing is

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11-19 20-28 Meer

3. Hoeveel dagen in de week drink je gemiddeld alcohol?

Omcirkel het antwoord dat van toepassing is

0 1 2 3 4 5 6 7

4. Hoe oud was je toen je voor het eerst alcohol dronk? Het gaat hierbij niet om een slokje van bijvoorbeeld je ouders, maar om een alcoholisch drankje dat echt van jou was.

Omcirkel het antwoord dat van toepassing is

Jonger

dan 10 10 11 12 13 14 15 16 17

5. Als je op een dag alcohol drinkt, hoeveel (glazen, flesjes of blikjes) drink je dan meestal op zo'n dag?

Kruis het antwoord aan dat van toepassing is

☐ 1 glas per dag	☐ 6 glazen per dag
☐ 2 glazen per dag	☐ 7 tot 10 glazen per dag
☐ 3 glazen per dag	☐ 11 tot 14 glazen per dag
☐ 4 glazen per dag	☐ 15 tot 19 glazen per dag
☐ 5 glazen per dag	☐ 20 of meer glazen per dag

6. Hoe vaak heb je in de laatste 4 weken VIJF OF MEER alcoholische drankjes gedronken op één gelegenheid (bijvoorbeeld op een feestje of op een avond)?

Kruis het antwoord aan dat van toepassing is

☐ Nooit	☐ 5 of 6 keer
☐ 1 keer	☐ 7 of 8 keer
☐ 2 keer	☐ 9 keer of vaker
☐ 3 of 4 keer	

7. Als je alcohol drinkt, waar drink je dan?

Kruis het antwoord aan dat het meest van toepassing is

☐ Thuis
☐ Op een feestje
☐ In een discotheek
☐ Bij vrienden thuis
☐ In de sportkantine
☐ In een café/een kroeg
☐ Anders, namelijk.....

8. Als je alcohol drinkt, hoe kom je hier dan aan?

Kruis het antwoord aan dat het meest van toepassing is

☐ Ik koop het zelf
☐ Ik laat het vrienden kopen
☐ Ik laat het vreemden kopen
☐ Ik pak het stiekem thuis
☐ Ik laat het mijn ouders kopen
☐ Ik koop het met een vals identiteitsbewijs
☐ Ik koop het met het identiteitsbewijs van iemand anders
☐ Ik pak het thuis met toestemming van mijn ouders
☐ Anders, namelijk

9. Alcoholwetgeving

Omcirkel het antwoord dat het meest van toepassing is

	Niet	Nauwelijks	Een beetje	Goed	Zeer goed
In welke mate ben je op de hoogte van de nieuwe alcoholwetgeving?	1	2	3	4	5

	Helemaal Oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Met de nieuwe alcoholwetgeving ben ik het:	1	2	3	4	5

10. Het drinken van alcohol vind ik:*Omcirkel per regel het cijfers dat het best jouw mening weergeeft*

Asociaal	1	2	3	4	5	6	7	Sociaal
Slecht	1	2	3	4	5	6	7	Goed
Stom	1	2	3	4	5	6	7	Leuk
Onaangenaam	1	2	3	4	5	6	7	Aangenaam
Vervelend	1	2	3	4	5	6	7	Prettig
Negatief	1	2	3	4	5	6	7	Positief
Ongezond	1	2	3	4	5	6	7	Gezond
Gevaarlijk	1	2	3	4	5	6	7	Ongevaarlijk

11. Geef antwoord op onderstaande stellingen. Het gaat om wat je van het drinken van alcohol verwacht in het algemeen, niet om je persoonlijke ervaringen!

	Helemaal	Beetje		Beetje	Helemaal
Alcohol heeft over het algemeen een sterk positief effect op mensen (het laat iemand zich goed voelen, de toekomst lijkt mooier).	1	2	3	4	5
Alcohol beïnvloedt hoe mensen met elkaar omgaan (mensen willen leuke dingen met elkaar doen of mensen doen gemeen tegen elkaar).	1	2	3	4	5
Alcohol zorgt ervoor dat mensen beter kunnen denken en verbetert de coördinatie (mensen begrijpen dingen beter; kunnen dingen beter).	1	2	3	4	5
Alcohol maakt seks beter (mensen voelen zich meer seksueel of romantisch; het maakt seks makkelijker).	1	2	3	4	5
Alcohol beperkt hoe iemand nadenkt en verslechtert de coördinatie (tegen dingen aanbotsen; domme dingen doen; kater krijgen).	1	2	3	4	5
Alcohol zorgt ervoor dat mensen zich sterker en krachtiger voelen (eerder in gevecht, spreken in het openbaar, voor anderen opkomen).	1	2	3	4	5
Alcohol zorgt ervoor dat mensen zich relaxed en minder gespannen voelen en houdt de gedachten af van fouten of schoolwerk.	1	2	3	4	5

Bijlage 4. Syntax

Filteren van 18+ers

```
DATASET ACTIVATE DataSet1.  
USE ALL.  
COMPUTE filter_$=(lftdafname < 18).  
VARIABLE LABELS filter_$ 'lftdafname < 18 (FILTER)'.  
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.  
FORMATS filter_$ (f1.0).  
FILTER BY filter_$.  
EXECUTE.
```

in hoeverre ben je het eens met de wetgeving en categorieën van alcoholgebruik crosstabs

```
CROSSTABS  
  /TABLES=wet_2 BY categorie  
  /FORMAT=AVALUE TABLES  
  /STATISTICS=CHISQ PHI  
  /CELLS=COUNT  
  /COUNT ROUND CELL.
```

crosstabs aantal drankjes per drinkgelegenheid en onafhankelijke variabele = niet sig!

```
CROSSTABS  
  /TABLES=lft1jan BY alc_5  
  /FORMAT=AVALUE TABLES  
  /STATISTICS=CHISQ PHI  
  /CELLS=COUNT  
  /COUNT ROUND CELL.
```

Categorieën alcoholgebruik en leeftijd 1 januari

```
CROSSTABS  
  /TABLES=lft1jan BY categorie  
  /FORMAT=AVALUE TABLES  
  /STATISTICS=CHISQ PHI  
  /CELLS=COUNT  
  /COUNT ROUND CELL.
```

aannames manova checken voor attitude schaal

```
REGRESSION  
  /DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N  
  /MISSING LISTWISE  
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA  
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
  /NOORIGIN  
  /DEPENDENT Fact_att  
  /METHOD=ENTER alc_1  
  /SAVE MAHAL COOK DFBETA SDBETA.
```


aannames manova checken voor verwachting schaal

REGRESSION

```
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N  
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT Fact_verw  
/METHOD=ENTER alc_1  
/SAVE MAHAL COOK DFBETA SDBETA.
```

MANOVA met att en verwachting

GLM Fact_att Fact_verw BY lft1jan

```
/METHOD=SSTYPE(3)  
/INTERCEPT=INCLUDE  
/PRINT=DESCRIPTIVE ETASQ HOMOGENEITY  
/CRITERIA=ALPHA(.05)  
/DESIGN= lft1jan.
```

Factoranalyse attitude zonder att_7*

FACTOR

```
/VARIABLES att_1 att_2 att_3 att_4 att_5 att_6 att_8  
/MISSING LISTWISE  
/ANALYSIS att_1 att_2 att_3 att_4 att_5 att_6 att_8  
/PRINT INITIAL EXTRACTION  
/CRITERIA MINEIGEN(1) ITERATE(25)  
/EXTRACTION PC  
/ROTATION NOROTATE  
/SAVE REG(ALL)  
/METHOD=CORRELATION.
```

Betrouwbaarheidsanalyse attitude zonder att_7

RELIABILITY

```
/VARIABLES=att_1 att_2 att_3 att_4 att_5 att_6 att_8  
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL  
/MODEL=ALPHA  
/STATISTICS=DESCRIPTIVE  
/SUMMARY=TOTAL MEANS.
```

factoranalyse verwachtingen zonder verw_3 en verw_5

FACTOR

```
/VARIABLES verw_1 verw_2 verw_4 verw_6 verw_7  
/MISSING LISTWISE  
/ANALYSIS verw_1 verw_2 verw_4 verw_6 verw_7  
/PRINT INITIAL EXTRACTION  
/CRITERIA MINEIGEN(1) ITERATE(25)  
/EXTRACTION PC  
/ROTATION NOROTATE  
/SAVE REG(ALL)
```

```
/METHOD=CORRELATION.
```

factoranalyse verwachtingen zonder verw_3 en verw_5 en met force voor 1 factor

```
FACTOR
```

```
/VARIABLES verw_1 verw_2 verw_4 verw_6 verw_7  
/MISSING LISTWISE  
/ANALYSIS verw_1 verw_2 verw_4 verw_6 verw_7  
/PRINT INITIAL EXTRACTION  
/CRITERIA FACTORS(1) ITERATE(25)  
/EXTRACTION PC  
/ROTATION NOROTATE  
/SAVE REG(ALL)  
/METHOD=CORRELATION.
```

* explore voor normaalverdeling factor att en verw*

```
EXAMINE VARIABLES=Fact_att Fact_verw
```

```
/PLOT HISTOGRAM NPLOT  
/STATISTICS DESCRIPTIVES  
/CINTERVAL 95  
/MISSING LISTWISE  
/NOTOTAL.
```

betrouwbaarheidsanalyse verwachting alle items

```
DATASET ACTIVATE DataSet1.
```

```
RELIABILITY
```

```
/VARIABLES=verw_1 verw_2 verw_3 verw_4 verw_5 verw_6 verw_7  
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL  
/MODEL=ALPHA  
/STATISTICS=SCALE  
/SUMMARY=TOTAL.
```

betrouwbaarheid zonder item 3

```
RELIABILITY
```

```
/VARIABLES=verw_1 verw_2 verw_4 verw_5 verw_6 verw_7  
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL  
/MODEL=ALPHA  
/STATISTICS=SCALE  
/SUMMARY=TOTAL.
```

Categoriseren van de afhankelijke variabele alcoholgebruik

```
DATASET ACTIVATE DataSet1.
```

```
RECODE alc_1 alc_2 alc_3 alc_5 (0=0) (1=1) (2=1) (3=1) (4=1) (5=2) (6=2) (7=2) (8=2) (9=2)  
(10=2)
```

```
INTO alc_1cat alc_2cat alc_3cat alc_5cat.
```

```
EXECUTE.
```

```
RECODE alc_1cat (0=0) (1=1).
```

```
EXECUTE.
```

```
RECODE alc_3 (0=0) (1=1) (2=2) (3=2) (4=2) (5=2) (6=2) (7=2) INTO alc_33cat.  
EXECUTE.
```

```
RECODE alc_2 (0=0) (1=1) (2=1) (3=1) (4=2) (5=2) (6=2) (7=2) (8=2) (9=2) (10=2) (11=2) (12=2)  
  (13=2) INTO alc_22cat.  
EXECUTE.
```

```
RECODE alc_5 (0=0) (1=1) (2=1) (3=1) (4=1) (5=2) (6=2) (7=2) (8=2) (9=2) (10=2) INTO  
alc_55cat.  
EXECUTE.
```

```
RECODE alc_1 (0=0) (1=1) INTO alc_11cat.  
EXECUTE.
```

Chi-square attitude opleiding en geslacht

```
CROSSTABS  
  /TABLES=sexe opl BY M__att  
  /FORMAT=AVALUE TABLES  
  /STATISTICS=CHISQ PHI  
  /CELLS=COUNT  
  /COUNT ROUND CELL.
```

Chi-square verwachting opleiding en geslacht

```
CROSSTABS  
  /TABLES=sexe opl BY M__verw  
  /FORMAT=AVALUE TABLES  
  /STATISTICS=CHISQ PHI  
  /CELLS=COUNT  
  /COUNT ROUND CELL.
```

correlaties alcoholgebruik, wetgeving, attitude en verwachtingen

```
DATASET ACTIVATE DataSet1.  
CORRELATIONS  
  /VARIABLES=categorie wet_2 Fact_att Fact_verw  
  /PRINT=TWOTAIL NOSIG  
  /MISSING=PAIRWISE.
```